

Shree Haribhai Narbhashankar Shukla

B.ed. College-Rajkot

[Affiliated to Saurashtra University & NCERT]

CC-1

પ્રશ્ન બેન્ક

એકમ - 1

- 1) મનોવિજ્ઞાનનો અર્થ સમજાવો.
- 2) શિક્ષણમાં મનોવિજ્ઞાનની ભૂમિકા સ્પષ્ટ કરો.
- 3) શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાન અંગે નીચેના મુદ્દાઓની ચર્ચા કરો.
(1) ઐતિહાસિક પાર્શ્વભૂમિકા (2) સ્વરૂપ (3) સંકલ્પના (4) કાર્યક્ષેત્ર
- 4) શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનમાં કઈ કઈ અભ્યાસ પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ થાય છે ?
- 5) મુલાકાત પદ્ધતિની સંકલ્પના, પ્રકારો અને લાભાલાભની ચર્ચા કરો.
- 6) અવલોકન પદ્ધતિની સંકલ્પના, પ્રકારો અને લાભાલાભ અંગે વિસ્તૃત ચર્ચા કરો
- 7) સામાજિકતામિતિ એટલે શું ? તેનો તમે વર્ગખંડમાં કેવી રીતે ઉપયોગ કરશો ?
- 8) સામાજિકતામિતિની ઉપયોગિતા જણાવો.
- 9) વ્યક્તિ અભ્યાસ પદ્ધતિ એટલે શું ? તેનું મહત્ત્વ અને મર્યાદાઓ જણાવો.
- 10) કોઈ એક અધ્યેતાનો અભ્યાસ કરવા અંગે તમે ક્યાં સોપાનોને અનુસરશો તે જણાવો.
- 11) શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનના ઉદ્દેશો જણાવો અથવા શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનનાં કાર્યો જણાવો.

- 12) શૈક્ષણિક મનોવિજ્ઞાનની શિક્ષણમાં શી ઉપયોગિતા છે?
- 13) વિકાસાત્મક મનોવિજ્ઞાન એટલે શું ? તેનું કાર્યક્ષેત્ર જણાવો.
- 14) વિકાસાત્મક કાર્યોની સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરો.
- 15) વિકાસની સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરી તેની લાક્ષણિકતાઓ જણાવો.
- 16) વિકાસના સામાન્ય સિદ્ધાંતો વર્ણવો.
- 17) વિકાસના વિવિધ પ્રકારો તેમજ વિકાસની જુદી જુદી અવસ્થાઓ વિશે સવિસ્તાર માહિતી આપો.
- 18) વિકાસની નીચેની અવસ્થાઓ માટેની લાક્ષણિકતાઓ, તેમના માટેનાં વિકાસકાર્યો અને એ અવસ્થાઓને અનુરૂપ શિક્ષક વ્યવસ્થા વિશે સવિસ્તાર ચર્ચા કરો.
- (1) શૈશવ(2) કિશોરાવસ્થા(3) તરુણાવસ્થા.
- 19) વિકાસની નીચેની અવસ્થાઓ માટેની લાક્ષણિકતાઓ અને વિકાસાત્મક કાર્યો વિશે વિસ્તૃત માહિતી આપી.
- (1) યુવાવસ્થા(2) પ્રૌઢાવસ્થા(3) વૃદ્ધાવસ્થા
- 20) તારુણ્યની પરિભાષા સમજાવો.
- 21) તરુણાવસ્થાની શારીરિક, માનસિક, સાંવેગિક અને સામાજિક જરૂરિયાતો જણાવો
- 22) તરુણાવસ્થામાં તરુણોના સર્વાંગીણ વિકાસ એટલે કે શારીરિક, માનસિક, સાંવેગિક અને સામાજિક વિકાસ માટેના શાળાકીય કાર્યક્રમો જણાવો.
- 23) નીચેની બાબતોને અનુલક્ષીને તરુણાવસ્થા વિશે ચર્ચા કરો.
- (1) ભારતીય સંદર્ભમાં તરુણાવસ્થાનાં લક્ષણો (2) તરુણાવસ્થાનાં વિકાસાત્મક કાર્યો
(3) તરુણાવસ્થાને અનુરૂપ શિક્ષણ વ્યવસ્થા (4) તરુણાવસ્થાની જરૂરિયાતો
(5) તરુણોની સમસ્યાઓ
- 24) તરુણાવસ્થામાં જોવા મળતા નીચેના વર્તનદોષોનાં કારણો જણાવી, આ કારણોને દૂર કરવાના ઉપાય જણાવો
- (1) દાદાગીરી કરવી(2) વ્યસનગ્રસ્તતા(3) ચોરી કરવી.(4) છેડતી કરવી કે ચેનચાળા કરવા(5) રખડપટ્ટી કરવી

એકમ - 2

- 1) અધ્યયનનીસંકલ્પના સ્પષ્ટ કરો અને અધ્યયન પ્રક્રિયાનું સ્વરૂપ સમજાવો.
- 2) શાસ્ત્રીય અભિસંધાન એટલે શું ? પાવલોવનો શાસ્ત્રીય અભિસંધાનનો પ્રયોગ વર્ણવો.
- 3) શાસ્ત્રીય અભિસંધાનની લાક્ષણિકતાઓ અને ઉપયોગો દર્શાવી તેનો શૈક્ષણિક ફલિતાર્થ જણાવો.
- 4) કારક અભિસંધાન વિશે નીચેના મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં રાખી સવિસ્તર ચર્ચા કરો.
(1) અર્થ (2) અધ્યયન અને સુંદટકો(3) સિનરના કારક અભિસંધાનના પ્રયોગો(4) કારક અભિસંધાનના સિદ્ધાંતોનું મૂલ્યાંકન(5) કારક અભિસંધાનના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો
- 5) શાસ્ત્રીય અભિસંધાન અને કારક અભિસંધાન વચ્ચેનો તફાવત સ્પષ્ટ કરો.
- 6) પ્રયત્ન અને ભૂલ દ્વારા અધ્યયનને અનુલક્ષીને નીચેના મુદ્દાઓની વિસ્તૃત છણાવટ કરો
1) થોર્નડાઈકનો બિલાડીનો પ્રયોગ(2) પ્રયત્ન અને ભૂલ દ્વારા અધ્યયન પ્રક્રિયાનાં સોપાનો.(3) અધ્યયનના નિયમો.(4) પ્રયત્ન અને ભૂલ દ્વારા અધ્યયનના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો.
- 7) આંતરસૂઝ દ્વારા અધ્યયનનો સિદ્ધાંત પ્રયોગ સહિત સમજાવો. તેના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો પણ જણાવો.
- 8) અનુકરણ દ્વારા અધ્યયન એટલે શું ? તેનું મહત્ત્વ જણાવો.
- 9) માહિતી સંસ્કરણના સિદ્ધાંતની સવિસ્તર માહિતી આપો.
- 10) અધ્યયન પર અસર કરતાં પરિબલો જણાવો. તે પૈકી ઘર સંબંધી પરિબલો અને શાળા સંબંધી પરિબલો અધ્યયન પર શી અસરો જન્માવે છે, તેની ચર્ચા કરો.
- 11) અધ્યયનની સ્મૃતિ વધારવાના ઉપાયો વિશે ચર્ચા કરો.
- 12) અધ્યયન પર અસર કરતાં અધ્યેતા સંબંધી પરિબલો જણાવો અને તેઓ અધ્યયન પર શી અસર કરે છે, તેની વિસ્તૃત ચર્ચા કરો.

- 13) અધ્યયન પર અસર કરતાં અધ્યાપક સંબંધી પરિબલોની યાદી તૈયાર કરો. આ પરિબલો અધ્યયન પર કેવી અસરો પાડે છે, તે વિશે વર્ણન કરો.
- 14) વિષયવસ્તુ સંબંધી પરિબલો જણાવી, અધ્યયન પર તેમની અસરો વિગતે ચર્ચો.
- 15) પ્રક્રિયા સંબંધી પરિબલો કયાં કયાં છે ? આ સર્વ પરિબલોની અધ્યયન અધ્યાપન પ્રક્રિયા પર શી અસર થાય છે ?
- 16) અધ્યયન સંક્રમણ એટલે શું ? અધ્યયન સંક્રમણના વિવિધ પ્રકારો સમજાવો.
અધ્યયન સંક્રમણનું મહત્ત્વ સ્પષ્ટ કરો.
- 17) પ્રેરણાનો અર્થ સમજાવો.
- 18) પ્રેરણાની વ્યાખ્યાઓ આપીને તેની સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરો,
- 19) પ્રેરણાનું સ્વરૂપ સમજાવો,
- 20) પ્રેરણા એટલે શું ?
- 21) પ્રેરણાના વિવિધ પ્રકારો જણાવી તે દરેક વિશે વિગતવાર ચર્ચા કરી.
- 22) નીચેના મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં રાખીને મેકલેલેન્ડના સિદ્ધિ પ્રેરણાના સિદ્ધાંતની સવિસ્તર ચર્ચા કરો. (1) સિદ્ધિ પ્રેરણાનો અર્થ અને સંકલ્પના (2) સિદ્ધિ પ્રેરણાનું માપન (3) અધ્યેતાઓમાં સિદ્ધિ પ્રેરણા પ્રેરવાની પ્રયુક્તિઓ
- 23) અધ્યેતાઓને અધ્યયન માટે પ્રેરવા શું કરી શકાય ?
- 24) સ્મૃતિ એટલે શું ? સ્મૃતિની વ્યાખ્યાઓ આપી તેની સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરો.
સ્મૃતિની પ્રક્રિયા વિશે સવિસ્તર સમજ આપો.
- 25) સારી સ્મૃતિનાં લક્ષણો જણાવો.
- 26) વિસ્મૃતિ એટલે શું ? વિસ્મૃતિ અંગેની જુદી જુદી માન્યતાઓ વર્ણવો.

એકમ - 3

- 1) બુદ્ધિની સંકલ્પના અને સ્વરૂપ સમજાવો.
- 2) બુદ્ધિ અંગેના નીચેના સિદ્ધાંતો સવિસ્તર સમજાવો.

- (1) દ્વિમાર્ગી સિદ્ધાંત (2) બહુમાર્ગી સિદ્ધાંત (3) SI મોડલ
- 3) બુદ્ધિના પ્રકારો જણાવો.
- 4) બુદ્ધિશાળી વ્યક્તિનનાં આવશ્યક લક્ષણો જણાવો.
- 5) નીચેના મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં લઈ બુદ્ધિમાપન અંગે ચર્ચા કરો.
- 6) (1) પ્રતિભાશાળી (Genius)(2) ન્યૂન બુદ્ધિ(3) બુદ્ધિમાપનની વિકાસ
(4) સામાજિક વર્ષ, માનસિક વય અને(5)બુદ્ધિઆંક શોધવાની રીત(6) સામાન્યથી સારો
(7) બુદ્ધિમાપનનો ઇતિહાસ (8) બુદ્ધિનું વિતરણ અને તદ્અનુસાર વર્ગીકરણ
- 7) મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટી એટલે શું ? તેના પ્રકારો કયા કયા છે ?
- 8) ગુજરાતી ભાષામાં પ્રમાણિત થયેલ એક બુદ્ધિમાપન કસોટીનો પરિચય-રચયિતા, વય-જૂથ, વિશ્વસનીયતા, થાઈતા, માનાંકોને અનુલક્ષીને આપો.
- 9) રસ સંશોધનિકા એટલે શું ? તેના દ્વારા શું માપી શકાય ?
- 10) અભિયોગ્યતા એટલે શું ? ગુજરાતમાં પ્રમાણિત થયેલી કોઈ એક અભિયોગ્યતા કસોટીનો પરિચય આપો.
- 11) સર્જનાત્મકતા કસોટી એટલે શું ?
- 12) વલણ એટલે શું ? વલણમાપદંડ રચનાના મુખ્ય બે પ્રકાર કયા છે ?
- 13) સારી મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીનાં લક્ષણો જણાવો.
- 14) મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીનું સંચાલન તમે કઈ રીતે કરશો ?
- 15) માનસિક સ્વાસ્થ્યની સંકલ્પના સમજાવો.
- 16) માનસિક સ્વાસ્થ્ય ધરાવતી વ્યક્તિનાં લક્ષણો જણાવો.
- 17) તરુણોનું માનસિક સ્વાસ્થ્ય જાળવવાના ઉપાયો જણાવો.
- 18) માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર અસર કરતાં પરિબળો જણાવી માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર વારસાગત પરિબળો અસરો જણાવો.
- 19) માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર ઘર યા પરિવારની અસરો જણાવો.
- 20) માનસિક સ્વાસ્થ્ય જાળવવામાં શાળાની ભૂમિકા જણાવો.
- 21) માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર સમાજ અને તેના વાતાવરણની અસરો જણાવો.

22) 1) બચાવ પ્રયુક્તિ એટલે શું ? તરૂણો માટે બચાવ પ્રયુક્તિઓમાંથી ગમે તે બે અગત્યની બચાવ પ્રયુક્તિઓ જણાવો.

23) નીચેની બચાવ પ્રયુક્તિઓ ઉદાહરણ સાથે સમજાવો.

(૧) તાદાત્મ્ય (૨) ઉધ્વીકરણ (૩) દિવાસ્વપ્ન (૪) ક્ષતિપૂર્તિ

એકમ - ૪

- 1) વ્યક્તિત્વનો અર્થ અને સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરો.
- 2) વ્યક્તિત્વની વિવિધ વ્યાખ્યાઓ આપી તેનું સ્વરૂપ સમજાવો.
- 3) વ્યક્તિત્વના વિવિધ પ્રકારોનું સવિસ્તર વર્ણન કરો. નિગમન પદ્ધતિ એટલે શું ? તેનું મહત્ત્વ અને મર્યાદાઓ જણાવો. વર્ગશિક્ષણમાં તેનો વિનિયોગ કેવી રીતે કરશો ?
- 4) અપવાદરૂપ બાળકોની સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરો
- 5) અપવાદરૂપ બાળકોના પ્રકારો જણાવી તે દરેક પ્રકારની લાક્ષણિકતાઓ વર્ણવો.
- 6) નીચેનાની સંકલ્પનાનો સ્પષ્ટ કરો
(1) મેઘાવી બાળકો (2) મહામૂર્ખ બાળકો (3) જડ, મૂર્ખ કે મૂઢ બાળકો (4) મંદબુદ્ધિ કે કમઅક્કલ બાળકો (5) બૌદ્ધિક રીતે ક્ષતિયુક્ત બાળકો (6) માનસિક રીતે પછાત બાળકો (7) સમસ્યારૂપ બાળકો (8) બાળગુનેગાર બાળકો.
- 7) વ્યક્તિગત તફાવતો એટલે શું ?
- 8) વ્યક્તિગત તફાવતોનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ કરો.
- 9) વૈયક્તિક તફાવતોના પ્રકારો સવિસ્તર વર્ણવો.
- 10) વ્યક્તિગત તફાવતોના કારણોની ચર્ચા કરો.
- 11) વ્યક્તિગત તફાવતો જાણવા માટે તમે કઈ પ્રયુક્તિઓનો ઉપયોગ કરશો ?
- 12) વૈયક્તિક તફાવતોના શૈક્ષણિક ફલિતાર્થો જણાવો.
- 13) વિવિધ પ્રકારનાં અપવાદરૂપ બાળકોને શિક્ષણ અને માર્ગદર્શન આપવા માટે શું કરવું જોઈએ, તેની સવિસ્તર ચર્ચા કરો.

14) વિવિધ પ્રકારનાં અપવાદરૂપ બાળકોને શિક્ષણ અને માર્ગદર્શન આપવા માટે શું કરવું જોઈએ, તેની સવિસ્તર ચર્ચા કરો.

15) વિવિધ પ્રકારનાં અપવાદરૂપ બાળકો માટેની અધ્યેતાકેન્દ્રી શિક્ષણ પ્રયુક્તિઓ અને પ્રવૃત્તિઓ વિશે વિગતવાર ચર્ચા કરી.

16) નીચેના બાળકો શા માટે અપવાદરૂપ ગણાય છે, તે માટેનાં કારણો આપો.

(૧) સામાજિક, આર્થિક અને સાંસ્કૃતિક રીતે પછાત બાળકો

(2) ચોરી કરવાવાળા બાળકો (3) જૂઠું બોલવાવાળાં ભાળકો

(4) ગુસ્સો કરવાવાળાં બાળકો (5) બાળગુનેગાર બાળકો